

## ADMINISTRACINĖ TEISĖ M. RÖMERIO VEIKLOJE

Ieva Deviatnikovaitė

Mykolas Romeris universiteto Teisės mokyklos  
 Viešosios teisės institutas  
 Elektroninis paštas: ieva@mruni.eu

Pateikta 2022 m. sausio 12 d., parengta spaudai 2022 m. birželio 8 d.  
 DOI: 10.13165/JUR-22-29-1-02

**Santrauka.** Įprasta M. Römerį laikyti Lietuvos konstitucinės teisės kūrėju. Tačiau jo akademinė ir visuomeninė veikla liudija tai, kad jis buvo ir Lietuvos administracinės teisės pradininkas. M. Römeris profesionaliausiai ir nuodugniausiai domėjosi administracinės teisės klausimais Lietuvoje, ypač kuriant administracinio teismo koncepciją. Būtent šis mokslininkas parašė pirmąją monografiją lietuvių kalba „Administracinis teismas“, susijusią su administracinės teisės institutu (administracinių aktų teisėtumo kontrole). Maža to, administracinės teisės tematiką teisininkas plėtojo savo straipsniuose, kitose knygos, studijose, dienoraščiuose, Vyriausiojo Tribunolo praktikoje, taip pat rengdamas Valstybės Tarybos statutą, Administracinio teismo įstatymo projektą, rašydamas įstatymų projektams aiškinamuosius raštus, konsultuodamas Seimo komisiją, rengusią vėlesnius Administracinio teismo įstatymo projektus. Norėdamas dėstyti administracinę teisę, valstybinės teisės paskaitų metu analizavo administracinių aktų teisėtumo kontrolės institutą profesionaliau nei tai darė administracinės teisės lektorai per administracinės teisės paskaitas. kviesdamas Paryžiaus universiteto profesorius skaityti viešas paskaitas Lietuvos teisininkams apie Prancūzijos administracinę justiciją, norėdamas įsteigti Politikos mokslų mokyklą ir Administracinių mokslų institutą, siekdamas, kad Lietuvoje veiktų administracinis teismas ir trokšdamas būti jo teisėju.

**Reikšminiai žodžiai:** administracinė teisė, administraciniai teisiniai santykiai, administracinis teismas.

### Įvadas

Įprastai M. Römeris laikomas Lietuvos konstitucinės teisės kūrėju, šios teisės šakos klasiku<sup>1</sup>. Tačiau šio išskirtinio Lietuvos teisininko veikla liudija tai, kad jis buvo ne tik konstitucinės, bet ir administracinės teisės kūrėjas. Pačią pirmąją monografiją „Administracinis teismas“<sup>2</sup>, gvildenančią administracinės teisės klausimus, o konkrečiau – administracinių aktų teisėtumo teisinės kontrolės institutą, parašė ir 1928 m. išleido būtent M. Römeris. Maža to, administracinės

<sup>1</sup> Egidijus Jarašiūnas, „Pratarmė“, iš *Lietuvos konstitucinė teisė* (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002), 15.

<sup>2</sup> Mykolas Römeris, *Administracinis teismas* (Kaunas: Valstybės spaustuvė, 1928).

teisės klausimus M. Römeris plėtojo ir kitose knygos, straipsniuose, paskaitose, studijose, dienoraščiuose. Šios teisės šakos tendencijas teisininkas nagrinėjo ir rengdamas įstatymų projektus, rašydamas jiems aiškinamuosius raštus, pasisakydamas žiniasklaidoje, vadovaudamas studentų diplominiams darbams, kaip Vyriausiojo Tribunolo teisėjas nagrinėdamas bylas, organizuodamas jaunųjų Teisių fakulteto mokslininkų stažuotes užsienio universitetuose, kuriuose jie gilino administracinės teisės žinias, kviesdamas užsienio profesorius skaityti viešų paskaitų apie vėliausias administracinės teisės tendencijas, trokšdamas dėstyti administracinę teisę, būti administracinio teismo teisėju, rengdamas Administracinio teismo įstatymo projektą, Valstybės Tarybos statutą, norėdamas įkurti Lietuvoje Politikos mokslų mokyklą, Tarptautinio administracinių mokslų instituto skyrių Lietuvoje, teikdamas konsultacijos valdžios įstaigoms.

Straipsnio autorė jau yra rašiusi apie M. Römerio indėlį į administracinės teisės mokslą Lietuvoje, tačiau tai buvo padaryta gilinantis į atskiras administracinės teisės temas<sup>3</sup>, o ne viename tyrime. Šiame straipsnyje siekiama sudėlioti visas teisininko veiklos sritis, kuriose jis neišvengiamai naudojosi Europoje pripažinta administracinės teisės doktrina ir pats kūrė Lietuvos administracinės teisės doktriną. Straipsnyje naudojamosi M. Römerio dienoraščiais, monografijomis, studijomis, Teisių fakulteto studentų diplominiais darbais, Vyriausiojo Tribunolo bylomis, kuriose teisininkas buvo pranešėju, publicistiniais straipsniais, įstatymų aiškinamaisiais raštais, konsultacijomis, teiktomis valdžios institucijoms, jo paskaitų medžiaga.

Tyrimo mokslinė bazė sudaryta iš Lietuvos centriniam valstybės archyve (toliau – LCVA), Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos (toliau – LMAVB RS), Vilniaus universiteto bibliotekos (toliau – VUB RS) rankraščių skyriuose saugomų penkių fondų medžiagos (LCVA: fondas 383 – Užsienio reikalų ministerija, fondas 923 – Lietuvos Respublikos Ministrų kabinetas; LMAVB RS: fondas 138 – Römerių giminės aktai; VUB RS: fondas 75 – Mykolas Römeris, fondas 85 – Diplominių darbų rinkinys). Atliekant tyrimą taikyti šie metodai: istorinis, lyginamasis, analitinis, deskriptyvinis, dokumentų analizės.

## 1. M. Römerio knygos, straipsniai, studijos

M. Römeris savo veikaluose neiškinio administracinės teisės sąvokos, nerašė knygų apie bendrąją ar specialiąją administracinės teisės dalį, administracinį procesą. Daugiausia jis gilinosi į vieną iš administracinės teisės institutų – administracinių aktų teisėtumo teisminę kontrolę, taip pat į administracinę justiciją, jos pradžią ir aktualijas pasaulyje bei perspektyvas Lietuvoje. Tai darydamas mokslininkas neišvengiamai aiškino pamatines administracinės teisės kategorijas.

<sup>3</sup> Ieva Deviatnikovaitė, *Administracinio teismo istorija Lietuvoje 1918–1940* (Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2021); Ieva Deviatnikovaitė, „Administracinės teisės samprata ir mokslas tarpukario Lietuvoje“, *Teisė* 106 (2018): 80–98; Ieva Deviatnikovaitė, „Administracinė teisė Vaclovo Biržiškos akimis“, *Teisė* 108 (2018): 35–50; Ieva Deviatnikovaitė, „Administracinio teismo pradai“ iki Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* 19 (2017): 6–29; Ieva Deviatnikovaitė, „Administracinio teismo įstatymo projektai tarpukario Lietuvoje“, *Teisė* 109 (2018): 27–50; Ieva Deviatnikovaitė, „Mykolo Romerio „Administracinis teismas““, *Logos* 105 (2020): 146–156; Ieva Deviatnikovaitė, „Administracinė teisė M. Römerio dienoraščiuose“, iš *Administracinės teisės novelos. Liber Amicorum Al-gimantui Urmonui* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2022), 46–72.

Monografijoje „Administracinis teismas“<sup>4</sup> M. Römeris pateikė ir apžvelgė Lietuvos administracinės teisės moksle dar menkai žinotus administracinės teisės terminus: valdininkas, suvaržyta kompetencija, galios iškreipimas, diskrecinė galia, tarnybinė drausmė, privalomas įsakymas, valdininkų darbų teisėtumo kontrolė, administracinis teismas, administracinis aktas. Teisininkas sąvokas apibrėžė atsižvelgdamas į konstitucinės, baudžiamosios, civilinės teisės raidą Jungtinėse Amerikos Valstijose, Anglijoje, Prancūzijoje, taip pat į teisės filosofų doktrinas ir mokyklas. Mokslininkas aiškino teismo ir valdymo santykį tvirtindamas, kad be teismo valdymas neįmanomas, nes ginčų dėl teisės sprendimas, teisės normų veikimo organizavimas ir šio veikimo apsauga ir yra valdymas, todėl teismo funkcija patenka į valdymo sąvoką<sup>5</sup>. M. Römeris akcentavo skirtumą tarp valdininko ir teisėjo aiškindamas, kodėl pamažu įvyko teismo ir administracijos susiskaldymas. Mokslininkas rašė apie valdininkų veiklos priežiūrą tvirtindamas, kad ji yra dviejų tipų – tarnybinė valdininkų veiklos priežiūra, kurios pagrindinis kriterijus – vyresnybės kontrolė savo nuožiūra, ir teisminė kontrolė, kurios kriterijus turi būti teisės imperatyvas.

Monografijoje autorius apžvelgė administracinių aktų teisėtumo kontrolę Anglijoje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose. Šiais atvejais padaryta išvada, kad šiose valstybėse veikė ne administracinių aktų kontrolė, o bendra visų asmenų, taip pat ir valdininkų, teisminė veiklos kontrolė<sup>6</sup>.

Daugiausia dėmesio monografijoje skirta Prancūzijos administracinės justicijos institucijos raidai. Prancūzijos administracinės justicijos instituto vystymasis analizuotas nuo viduramžių iki monografijos rašymo laikotarpio akcentuojant įvairiausių filosofų, teisininkų – H. Grocijaus, D. Loko, S. fon Pufendorfo, Ž. Ž. Ruso, T. Hobso, Š. L. Monteskjė – teorijas ir įtaką, aiškintos Didžiosios Prancūzijos revoliucijos kilimo priežastys, Prancūzijos konstitucinės justicijos formavimasis, teisėjų nepriklausomumo institutas, valdžių padalijimo principas, Žmogaus ir piliečio teisių deklaracija ir t. t. Teisininkas aptarė administracinio reglamentavimo, administracinio režimo, administracijos, biurokratijos ir kitas sąvokas.

M. Römeris akcentavo, kad 1789 m. Didžioji Prancūzijos revoliucija ir Žmogaus ir piliečio teisių deklaracija buvo esminės kuriant valstybę, grįstą teisės viršenybės principu. Mokslininkas detalai aiškino, kodėl ir kaip teismų įsikišimas į administracijos veiklą buvo griežtai draudžiamas<sup>7</sup>, kodėl kurį laiką viešosios administracijos veiklos teisėtumo patikrinimas nebuvo prieinamas teismams<sup>8</sup>. Autorius rašė apie tai, kodėl ir kas tokiam teisiniui reguliavimui galiausiai pasipriešino<sup>9</sup> ir ilgainiui teismai ėmė spręsti dėl tarnautojų veiklos teisėtumo.

Mokslininkas rašė apie Prancūzijos Valstybės tarybos (pranc. *Conseil d'Etat*), pirmojo pasaulyje administracinio teismo, įsteigimą<sup>10</sup>, jo struktūrą, prefektūrų tarybas, atlikusias

<sup>4</sup> Plačiau apie šį M. Römerio veikalą žr.: Ieva Deviatnikovaitė, „Mykolo Romerio „Administracinis teismas““, *Logos* 105 (2020): 146–156; Ieva Deviatnikovaitė, *Administracinio teismo istorija Lietuvoje 1918–1940* (Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2021), III dalies 1.1.1–1.1.3.

<sup>5</sup> Römeris, *supra note*, 2:9.

<sup>6</sup> *Ibid.*, 117.

<sup>7</sup> „Loi des 16–24 août 1790 sur l’organisation judiciaire“, Les fonctions judiciaires sont distinctes et demeureront toujours séparées des fonctions administratives, <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORF-TEXT000000704777/>.

<sup>8</sup> Römeris, *op. cit.*, 204.

<sup>9</sup> *Ibid.*, 206.

<sup>10</sup> „Constitution du 22 Frimaire An VIII“, <https://www.conseil-constitutionnel.fr/les-constitutions-dans-l-histoire/constitution-du-22-frimaire-an-viii>.

žemesnės instancijos administracinio teismo funkciją, radikalų administracijos ir teismų atsisakymą, palaipsniui įvykusį po Didžiosios Prancūzijos revoliucijos<sup>11</sup>, Prancūzijos Ginčų teismo (pranc. *Tribunal des conflits*) jurisdikciją atskiriant civilinius ginčus nuo administracinių<sup>12</sup>. M. Römeris rašė apie Valstybės tarybos ir prefektūrų tarybų priimamų sprendimų galią, kaip jie palaipsniui nuo rekomendacinių tapo privalomais<sup>13</sup>. Teisininkas akcentavo 1872 m. gegužės 24 d. priimtą įstatymą, kurio normomis vadovaudamasi Valstybės taryba ilgainiui atliko ne tik patariamąją, bet ir teisminę funkciją.

Be Valstybės tarybos ir prefektūrų tarybų, M. Römeris minėjo specialiuosius Prancūzijos administracinius teismus – Finansų teismą, ginčų tarybas, viešojo švietimo tarybas ir pan.<sup>14</sup> Mokslininkas stengėsi apibūdinti visų šių darinių kompetenciją. Tai darydamas jis buvo priverstas iširti vieną svarbiausių administracinės teisės institutų – administracinę aktą. Mokslininkas įvardijo administracinių aktų rūšis Prancūzijos administracinės teisės doktrinoje: materialinius, valdymo aktus, teisinius administracinius aktus, autoriteto aktus, Vyriausybės aktus, reikalų tvarkymo aktus, suvaržytos kompetencijos administracijos aktus, diskrecinės galios aktus, dekretus-įstatymus<sup>15</sup>.

Pirmą kartą Lietuvoje buvo detalai aiškintos piktnaudžiavimo valdžia<sup>16</sup>, diskrecinės galios, motyvuoto administracinio akto sąvokos<sup>17</sup>. Taip pat aprašytas Prancūzijos administracinis teisminis procesas nagrinėjant administracinių aktų teisėtumą: anuliavimo procesas, visos jurisdikcijos procesas ir interpretacinis procesas. Šie trys administracinio teismo proceso tipai Prancūzijoje veikia iki šiol<sup>18</sup>.

Mokslininkas monografijoje aptarė iki tol Lietuvoje nežinotą viešosios atsakomybės institutą pateikdamas asmeninės tarnautojo atsakomybės ir institucijos atsakomybės teorijas<sup>19</sup>. Teisininkas padarė išvadą, kad Anglijoje už sukeltą žalą valdininkas atsako asmeniškai, o Prancūzijoje atsako administracija<sup>20</sup>.

Monografijoje administracinių aktų teisėtumo kontrolė aptariama ir kitose Europos valstybėse – Vokietijoje, Austrijoje, Čekoslovakijoje, Lenkijoje. Autorius analizavo šių valstybių administracinių teismų steigimosi istoriją, kompetenciją, organizacinę struktūrą, viešosios atsakomybės institutą.

Knyga baigiama devyniomis tezėmis apie administracinį teismą Lietuvoje. Pirmoje tvirtinta, kad administracinis teismas turi būti steigiamas kaip atskira teisminė institucija. Antroje pabrėžta, kad personalinė administracinio teismo sudėtis neturėtų būti reguliuojama bendrosios kompetencijos teismų statutais. Trečioje nurodyta, kad administracinių teismų teisėjai turėtų turėti atitinkamos trukmės darbo stažą viešojoje administracijoje ir išmanyti ne tik civilinę ar baudžiamąją teisę. Ketvirtoje pažymėta, kad administracinio teismo kompetencija turi būti ben-

<sup>11</sup> Römeris, *supra note.*, 228.

<sup>12</sup> *Ibid.*, 228–233.

<sup>13</sup> *Ibid.*, 218, 220, 222.

<sup>14</sup> *Ibid.*, 236.

<sup>15</sup> *Ibid.*, 247–265.

<sup>16</sup> *Ibid.*, 283–293.

<sup>17</sup> *Ibid.*, 292.

<sup>18</sup> *Ibid.*, 269–300.

<sup>19</sup> *Ibid.*, 316–322.

<sup>20</sup> *Ibid.*, 322.

dra, išskiriant tik įstatyme imperatyviai nurodytas aktų rūšis. Penktoje akcentuota, kad teisminei kontrolei galimi dviejų tipų administraciniai ginčai: kai prašoma panaikinti neteisėtą administracinį aktą, ir kai prašoma ir panaikinti, ir atlyginti žalą. Šeštoje išreikšta nuostata, kad antrojo tipo administracinis ginčas iš pradžių turi būti nagrinėjamas žemesnės instancijos institucijų. Septintoje pastebėta, kad į administracinį teismą galima kreiptis dėl pažeistos asmens subjektinės teisės ir dėl „bet kurio intereso“. Aštuntoje nurodyta, kad Lietuvoje nustatant viešosios atsakomybės instituto teisinį reguliavimą reikėtų įtvirtinti asmeninę tarnautojo, o ne administracijos atsakomybę. Devintoje aiškinta, kad Lietuvoje turi būti steigiamas darinys, nagrinėjantis kompetencijos bylas.

Knygoje „Konstitucinės ir teismo teisės pasieniuose“<sup>21</sup> M. Römeris rašė apie valdžios aktų teisėtumo kontrolę daugiausia dėmesio skirdamas konstitucinei teisminei kontrolei. Tačiau ir šioje monografijoje analizuota teisminė administracinių aktų kontrolė, tirtas administracinių aktų institutas. Juos autorius išskirstė į suvaržytos kompetencijos ir diskrecinės galios aktus. Norminius administracinius aktus sugrupavo į aktus, skirtus įstatymams vykdyti, ir autonominius reglamentus<sup>22</sup>.

Mokslininkas rašė apie tris valdžios teisėtumo kontrolės metodus – tarnybinę priežiūrą, atsitiktinę teismo *quasi* kontrolę ir tikslią teismo kontrolę<sup>23</sup>. Pirmąjį kontrolės metodą mokslininkas kritikavo dėl nekontroliuojamos politinės įtakos<sup>24</sup>. Antrojo kontrolės metodo atveju autorius taip pat pažvelgė trūkumų, nes teismas negalėjo panaikinti atsitiktine tvarka pripažinto neteisėtu administracinio akto<sup>25</sup>. Trečiasis kontrolės metodas M. Römeriui atrodė tobuliausiai užtikrinantis teisėtumą valstybėje. Šią kontrolę turėjo vykdyti kasacinis, administracinis ir konstitucinis teismai.

Knygoje, kaip ir anksčiau aptartoje monografijoje „Administracinis teismas“, M. Römeris lakoniškai aprašė administracinio teismo atsiradimo ir evoliucijos istoriją Prancūzijoje akcentuodamas, kad šioje valstybėje administracinis teismas išsivystė iš tarnybinės administracinių aktų kontrolės<sup>26</sup>.

Monografijoje M. Römeris gvildeno konstitucinio ir administracinio teismo santykį ir šių teismų jurisdikcijos atribojimo klausimą. Teisininkui atrodė, kad konstituciniam teismui turi būti pavesta tik įstatymų leidžiamosios valdžios veiklos kontrolė<sup>27</sup>. O kad nekiltų galimų kompetencijos konfliktų, M. Römeris siūlė visas bylas dėl administracinių aktų teisėtumo, taip pat ir tiesioginį konstitucingumo klausimą nagrinėti administraciniais teismams<sup>28</sup>.

Kitame M. Römerio veikale „Reprezentacija ir mandatas“ taip pat pažvelgtini administracinės teisės pėdsakai, nes autorius gilinosi į administracinės teisės pamatines kategorijas: valdymą, valstybės valdžios subjektus, valdymą administracijoje, vykdytojus, valdančiuosius, valdininkus,

<sup>21</sup> Mykolas Römeris, *Konstitucinės ir teismo teisės pasieniuose* (Kaunas: Spindulys, 1931).

<sup>22</sup> *Ibid.*, 20–22.

<sup>23</sup> *Ibid.*, 36–46.

<sup>24</sup> *Ibid.*, 56.

<sup>25</sup> *Ibid.*, 42.

<sup>26</sup> *Ibid.*, 61.

<sup>27</sup> *Ibid.*, 140.

<sup>28</sup> Plačiau apie šią knygą administracinės justicijos aspektu žr.: Ieva Deviatnikovaitė, *Administracinio teismo istorija Lietuvoje 1918–1940* (Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2021), 274–286.

valstybės tarnautojus, valdančiuosius valdžios agentus, pagalbinius agentus, teismus<sup>29, 30</sup>. Tokiu pat požiūriu galima vertinti ir monumentalią teisininko monografiją „Valstybė“<sup>31</sup>.

Administracinių aktų teisėtumo kontrolės institutas buvo minimas M. Römerio studijose, straipsniuose. Jie nebuvo skirti administracinių aktų teisėtumo teisminės kontrolės institutui analizuoti ar aptarti kitiems administracinės teisės institutams, bet juose minimas administracinis teismas. Antai studijoje apie Lietuvos valstybės konstitucijos reformą teisininkas rašė apie spragą, kuri taip ir liko neužpildyta nei kai galiojo 1922 m. Lietuvos Valstybės Konstitucija, nei po to, kai įsigaliojo 1928 m. Lietuvos Valstybės Konstitucija, t. y. administracinio teismo neįsteigimą<sup>32</sup>.

Straipsnyje „Valstybės Taryba“<sup>33</sup> M. Römeris pažymėjo, kad 1928 m. Lietuvoje įsteigta Valstybės Taryba nebuvo „naujas administracinės teisės išradimas“, nes jos pradžia siekia Prancūzijos Valstybės tarybą, įsteigtą dar 1799 m. Straipsnyje autorius rašė ir apie analogišką instituciją, įsteigtą Šveicarijoje, Suomijoje, Sovietų Sąjungoje, aprašė šių institucijų kompetenciją, struktūrą, lygino su Lietuvoje įsteigta Valstybės Taryba. Autorius siekė įrodyti, kad Valstybės Taryba nekėlė pavojaus nei Seimui, nei demokratijai, nei bet kuriam konstituciniam režimui, tačiau pabrėžė, kad didelėms viltims skleisti ši institucija taip pat nesuteikia pagrindo, nes ji be politinių organų bendradarbiavimo negalės užtikrinti visapusiško teisėtumo šalyje: „Tai kukli institucija, kurią vertinkime jos tikrais patarnavimais: *suum cique*.“<sup>34</sup>

Straipsnyje „Vietos savivaldybės“ M. Römeris gvildeno savivaldybių veiklos teisėtumo ir tikslingumo kontrolės klausimą<sup>35</sup>. Tokia tema taip pat neišvengiamai sietina su administracine teise. Straipsnyje teisininkas analizavo skundų dėl vietos savivaldos subjektų priimtų sprendimų nagrinėjimo institucinę struktūrą ir atkreipė dėmesį į tai, kad ją sudarė žemesnės ir aukštesnės savivaldybių įstaigos, Vidaus reikalų ministerijos Savivaldybių departamentas. Jo sprendimai galėjo būti skundžiami teismams. Tačiau to meto teisinis reguliavimas nebuvo vienareikšmiškas. M. Römeris, aiškindamas Savivaldybių įstatymo 151 ir 152 straipsnius, išvėlgė juose savivaldybių įstaigų priimtų sprendimų apskundimo tvarkos dviprasmiškumą, nes vadovaujantis Savivaldybių įstatymo 152 straipsniu sprendimus buvo galima skųsti teismams, o remiantis to paties įstatymo 151 straipsniu – negalima<sup>36</sup>. Mokslininkas pabrėžė, kad kontrolės funkcijas pavesti tik ministrui ar Vyriausybei ydinga, nes ministrai nėra nepriklausomos teisminės institucijos, vykdomosios valdžios institucijos. Maža to, teisininkas tvirtino, kad ginčo tarp savivaldybės ir vykdomosios valdžios institucijos dėl kompetencijos priklausomybės negalėjo spręsti vykdomosios valdžios institucija. Tai galėjo daryti tik nešališkas teismas, antraip tai būtų teritorinės savivaldos teisės neįgimas<sup>37</sup>.

<sup>29</sup> Mykolas Römeris, *Reprezentacija ir mandatas* (Kaunas: Valstybės spaustuvė, 1926).

<sup>30</sup> Plačiau apie šią knygą administracinės teisės kontekste žr.: Ieva Deviatnikovaitė, *Administracinio teismo istorija Lietuvoje 1918–1940* (Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2021), 292–293.

<sup>31</sup> Mykolas Römeris, *Valstybė*. I tomas (Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Teisų fakulteto leidinys, 1934); Mykolas Römeris, *Valstybė*. II tomas (Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Teisų fakulteto leidinys, 1935).

<sup>32</sup> Mykolas Römeris, *Lietuvos valstybės konstitucijos reforma* (žurnalo Teisė priedas) (Kaunas: Dirvos, 1928), 38–40.

<sup>33</sup> Mykolas Römeris, „Valstybės Taryba“, *Teisė* 16 (1929): 30–32.

<sup>34</sup> *Ibid.*, 36.

<sup>35</sup> Mykolas Römeris, „Vietos savivaldybės“, *Teisė* 4 (1922): 1–16.

<sup>36</sup> „Savivaldybių įstatymas“, *Laikinosios Vyriausybės žinios*, 1919, Nr. 14.

<sup>37</sup> Mykolas Römeris, „Vietos savivaldybės“, *Teisė* 4 (1922): 14.

Straipsnyje apie *Administracinio teismo įstatymo projektus*<sup>38</sup> M. Römeris akcentavo susiklosčiusį paradoksą nepriklausomoje Lietuvoje – administracinis teismas nebuvo įsteigtas, tačiau jis turėjo savo istoriją. Taigi, šiame straipsnyje mokslininkas ir vėl rašė apie administracinės teisės vieną svarbiausių institutų – teisminę administracinių aktų teisėtumo kontrolę. Administracinio teismo arba administracinio teismo funkcijos istoriją teisininkas išvelgė ne tik veikusiose kai kuriose institucijose (įvairiose komisijose ir t. t.), bet ir 1922 m. Lietuvos Valstybės Konstitucijos 68 straipsnyje, įtvirtinusiame, kad „Teismas sprendžia administracijos įsakymų teisėtumą“, 1929–1930 m. rengtuose įstatymų projektuose, susijusiuose su teismų santvarkos reforma, 1932 m. Valstybės Tarybos parengtame Administracinio teismo įstatymo projekte, 1937–1940 m. Seimo komisijos rengtuose Administracinio teismo įstatymo projektuose. Straipsnyje M. Römeris lygino 1932 m. parengtą projektą su 1940 m. projektu, abiejuose išvelgdamas ir privalumų, ir trūkumų, akcentuodamas, kad „Administracinis teismas yra ne priešvalstybinė, ne piliečių nuo valstybės apdraudimo institucija, bet valstybinės funkcijos ir jos reikalų elementas“<sup>39, 40</sup>.

Teisininkas minėjo administracinės teisės klausimus ir publicistiniuose straipsniuose<sup>41</sup>, kuriuose informavo apie administracinius aktus, jų galią, panaikinimo galimybes, administracinio teismo nebuvimą Lietuvoje, 1922 m. Lietuvos Valstybės Konstitucijos 68 straipsnį akcentuodamas, kad, be įsteigtų administracinių teismų, ši norma negalėjo veikti ir pan.

## 2. M. Römerio paskaitos

M. Römeris ne tik knygose, straipsniuose ir studijose, bet ir savo paskaitose gvildeno administracinių aktų ir jų teisminės kontrolės klausimus. Pirmą kartą viešumoje M. Römeris apie administracinę teisą kalbėjo 1927 m. rugsėjo 15 d. viešojoje paskaitoje „Teisinės valstybės organizacija“<sup>42</sup>. Šioje paskaitoje mokslininkas analizavo teismo ir teisėtumo reikšmę, nurodė administracinio teismo kompetenciją kitose valstybėse. Mokslininkas kartinėmis teisinės valstybės institucijomis laikė kasacinę, administracinę ir konstitucinę teismus<sup>43</sup>.

Valstybinės teisės paskaitų stenogramos<sup>44</sup> liudija tai, kad M. Römeris ne tik viešose paskaitose, bet ir paskaitose studentams kalbėjo apie svarbiausius administracinės teisės šakos institutus, pavyzdžiui, „reglamentinę teisę“, t. y. norminių administracinių aktų priėmimą<sup>45</sup>, valdininkų veiklos teisėtumo teisminę kontrolę<sup>46</sup> pateikdamas Vyriausiojo Tribunolo teisminės praktikos

<sup>38</sup> Mykolas Römeris, „Administracinio teismo įstatymo projektas“, *Židinys* 5/6 (1940): 561–576.

<sup>39</sup> *Ibid.*, 575.

<sup>40</sup> Apie tai detaliau žr.: Ieva Deviatnikovaitė, *Administracinio teismo istorija Lietuvoje 1918–1940* (Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2021), 22–232.

<sup>41</sup> Pavyzdžiui, „Mūsų bendradarbio interviu su prof. M. Römeri‘u Kredito Įstaigų ir Kooperatyvų Inspekcijos“, *Talka*, 7–8/285 (1930): 13–14.

<sup>42</sup> M. Römerio vieša paskaita „Teisinės valstybės organizacija“, skaityta 1927 m. rugsėjo 15 d. iškilmingame Lietuvos universiteto posėdyje imatrikuliacijos akto metu. Žr.: *Lietuvos universitetas 1927–1928 mokslo metais* (Kaunas: Lietuvos Universiteto leidinys, 1928), 6–31.

<sup>43</sup> Plačiau apie šią paskaitą žr.: Ieva Deviatnikovaitė, *Administracinio teismo istorija Lietuvoje 1918–1940* (Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2021), 289.

<sup>44</sup> Mykolas Römeris, *Valstybinė teisė*. Prof. Römerio skaitytų paskaitų stenogramos (Kaunas, 1930), 171–176; 234–235; 241; Papildymai, 21–26.

<sup>45</sup> *Ibid.*, 171.

<sup>46</sup> *Ibid.*, 172.

pavyzdžių, kurie atskleidė, kad neteisėto įsakymo teismas negalėjo panaikinti, o tik konstatuoti jo neteisėtumą<sup>47</sup>. Dėstytojas pasakodavo apie diskrecinę galią, suvaržytą kompetenciją, stengėsi įtikinti studentus, kad net ir skundai dėl tarnautojo atleidimo turi būti turi būti skundžiami teismams<sup>48</sup>. Be abejo, teisininkas pasakodavo ir apie užsienio valstybių, kuriose buvo įsteigti administraciniai teismai, patirtį<sup>49</sup>.

Apie tai, kad M. Römeris pažindino studentus su administracinės teisės institutais, liudija ir 1937 m. išleistas Lietuvos konstitucinės teisės paskaitos<sup>50</sup>. Jose teisininkas analizavo administracinio teismo steigimo perspektyvas Lietuvoje, atsižvelgdamas į 1922 m. Lietuvos Valstybės Konstitucijos 18, 19, 68, 72 straipsnius<sup>51</sup>. Tai patvirtina ir mokslininko Lietuvos konstitucinių teisės paskaitų rankraštis. Jame administracinių aktų teisėtumo teisminės kontrolės tema tiriama 1928 m. Lietuvos Valstybės Konstitucijos kontekste<sup>52</sup>. Beje, M. Römerio dėstomos konstitucinės teisės programoje keletas temų buvo skirtos ir administracinės justicijos istorinei raidai pasaulyje, administracinių teismų kompetencijai ir organizacijai<sup>53</sup>.

Sprendžiant iš Teisių fakultete V. Biržiškos dėstyto administracinės teisės paskaitų turinio<sup>54</sup>, S. Žakevičiaus skaitytų paskaitų<sup>55</sup> ir iš administracinės teisės dalyko programų<sup>56</sup> akivaizdu, kad administraciniam teismui buvo skiriama labai mažai dėmesio. Manytina, kad studentai apie teisminę administracinių aktų teisėtumo kontrolę mokėsi iš M. Römerio monografijos „Administracinis teismas“<sup>57</sup>. O šios monografijos tekstas sudėtingas. Antai 1939 m. publikuotuose administracinės teisės konspektuose Teisių fakulteto studentas P. Vilitis knygos pabaigoje nurodė, kad „medžiagos apie teisinį gynimą pakankamai galima rasti prof. Römerio veikale „Administracinis teismas“<sup>57</sup>.

M. Römeris ne tik dėstydamas teisminę administracinių aktų teisėtumo kontrolę konstitucinės teisės paskaitų metu. Jis, kaip vienintelis realiai domėjęsis administracinės teisės klausimais, vadovavo Teisių fakulteto studentų diplominiams darbams, kuriuose šie gvildeno adminis-

<sup>47</sup> Römeris, *supra note*, 38:, 175.

<sup>48</sup> *Ibid*, 176.

<sup>49</sup> *Ibid*, 234–235; Papildymai, *ibid*, 21–26.

<sup>50</sup> Mykolas Römeris, *Lietuvos konstitucinės teisės paskaitos*. I tomas (Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Teisių fakulteto leidinys, 1937).

<sup>51</sup> *Ibid*, 122–125, 231–235, 377–382.

<sup>52</sup> *Teisinės minties palikimas. Mykolas Römeris* (Vilnius: Mintis, 1990), 400–416.

<sup>53</sup> *Teisių fakulteto programos 1931/1932 m. Konstitucinės teisės programa. Dėst. M. Römeris* (Kaunas: Vytauto Didžiojo Teisių fakulteto leidinys, 1931), 8, 10.

<sup>54</sup> *Administracinės teisės konspektas*. Pagal prof. Biržiškos programą (Rankraščio teisėmis, 1935); Vaclovas Biržiška, *Administracinės teisės programa* (Kaunas: VDU Teisių fakultetas, 1937); Stasys Vanagas, *Administracinė teisė (užrašai), paruošti prisilaikant 1936/1937 m.m. prof. Biržiškos administracinės teisės programos* (Rankraščio teisėmis, 1937). *Teisių fakulteto apyskaita 1922–24 mokslo metams. Teisių fakulteto darbai* (Kaunas, 1924).

<sup>55</sup> Petras Vilitis, *Administracinė teisė. Bendroji dalis* (Kaunas: VDU Teisių fakultetas, leidėjas – M. Kriaučiūnas, 1939).

<sup>56</sup> *Teisių fakulteto apyskaita 1922–24 mokslo metams. Teisių fakulteto darbai* (Kaunas, 1924); *Teisių fakulteto programos 1931/1932 m. Administracinės teisės programa. Dėst. V. Biržiška*. (Kaunas: Vytauto Didžiojo Teisių fakulteto leidinys, 1931), 4.

<sup>57</sup> Vilitis, *op.cit.*, 152.



tracinių aktų teisėtumo teisminės kontrolės tematiką Lietuvoje ir užsienio valstybėse<sup>58</sup>.

### 3. Aiškinamieji raštai, konsultacijos

M. Römeris ne tik rašė knygas, straipsnius ir dėstė vieną iš svarbiausių administracinės teisės institutų – administracinių aktų teisėtumo teisminę kontrolę. Jis kaip paskirtas konsultantas, ekspertas, kaip Valstybės Tarybos narys, rengdamas įstatymų projektus, jų aiškinamuosiuose raštuose minėdavo ir administracinių teismų, taip toliau plėtodamas administracinės teisės doktriną. Tokių aiškinamųjų raštų šio straipsnio autorė rado bent tris.

Maža to, kad M. Römeris 1932 m. parengė Administracinio teismo įstatymo projektą ir parašė detalų aiškinamąjį raštą<sup>59</sup>, kuriuo vėliau rėmėsi Seimo komisija, 1937–1940 m. rengusi Administracinio teismo įstatymo projektus. Aiškinamojo rašto pagrindas buvo trylika tezių, iš kurių kai kurios primena monografijoje „Administracinis teismas“ pateiktas devynias. Tačiau aiškinamajame rašte tezės buvo daug detaliau apibūdintos. Pagal *pirmąją tezę*, Administracinio teismo įstatymo projektas skirtas administracinių aktų teisėtumui kontroliuoti ir neteisėtų aktų panaikinimo pagrindams reglamentuoti. Pagal *antrąją tezę*, į Administracinį teismą galima kreiptis tikta išnaudojus visas teisių gynimo priemones ir instancijas. Vadovaujantis *trečiąja teze*, Administracinis teismas turėjo būti vienas visai Respublikai ir žemesnės instancijos administracinių teismų nėra. Remiantis *ketvirtąja teze*, Administracinis teismas neatskirtas nuo bendrosios kompetencijos teismų, nes yra skyrius aukščiausios instancijos teisme. Pagal *penktąją tezę*, be bendrų visiems kandidatams į teisėjus keliamų reikalavimų, Administracinio teismo teisėjams keliami specialūs reikalavimai. Vadovaujantis *šeštąja teze*, kandidatus į Administracinio teismo teisėjus atrenka Ministrų kabinetas, o skiria valstybės vadovas. Remiantis *septintąja teze*, Administraciniame teisme tikrinamas visų administracinių aktų teisėtumas, nebent įstatymais būtų numatytos išimtys. Pagal *aštuntąją tezę*, Administracinio teismo kompetencija turėjo apimti visų administracinių aktų teisėtumo kontrolę, išskyrus įstatymų leidžiamosios ir teisminės valdžių priimtus aktus, net jiems esant administracinio pobūdžio. Vadovaujantis *devintąja teze*, įstatymu turi būti numatytas administracinių aktų sąrašas, kurių teisėtumo tikrinimas nėra pavestas administraciniam teismui. Remiantis *dešimtąja teze*, į Administracinį teismą buvo numatyta kreiptis kiekvienam, kurio teisėtus interesus skundžiamu aktu pažeidžiamas. Pagal *vienuolikąją tezę*, administraciniame procese turi atstovauti advokatas. Pagal *dvylikąją tezę*, administracinis aktas panaikinamas *ergo omnes*, o sukeltos pasekmės likviduojamos bendrosios kompetencijos teismo civilinio proceso tvarka. Vadovaujantis *trylikąją* ir paskutine *teze*, Administracinio teismo organizacijai, procesui taikomi Teismų sutvarkymo įstatymo ir Vyriausiojo Tribunolo teismo procesinės nuostatos tiek, kiek jie nereglamentuojami Administracinio teismo įstatyme<sup>60</sup>.

Greičiausiai 1935 m. rašytame Statutinio Teismo įstatymo aiškinamajame rašte<sup>61</sup> taip pat minimas administracinis teismas. Pabrėžtina, kad M. Römeris priklausė valstybės vadovo su-

<sup>58</sup> Konradas Narkevičius, „Administracinis teismas ir jo pradai mūsų įstatymuose“ (diplominis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 1938), VUB RS, f. 85-VDU614; Izrailis Zerdinas, „Administracinis teismas Austrijoje“ (diplominis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 1932), VUB RS, f. 85-VDU219.

<sup>59</sup> Mykolas Römeris, „Administracinio teismo įstatymo aiškinamasis raštas“, LMAVB RS, f. 138-2325, l. 10-29.

<sup>60</sup> Plačiau apie šį aiškinamąjį raštą žr.: Ieva Deviatnikovaitė, *Administracinio teismo istorija Lietuvoje 1918–1940* (Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2021), 185–199.

<sup>61</sup> „Statutinio Teismo įstatymo aiškinamasis raštas“, LCVA, f. 383, ap. 7, b. 1717, l. 1–47.

darytai Konsultantų komisijai Klaipėdos krašto reikalais<sup>62</sup>. Todėl, manytina, jis prisidėjo prie Statutinio Teismo aiškinamojo rašto rašymo. Aiškinamajame rašte akcentuojama, kad Statutinis Teismas skiriamas statutinio teisėtumo apsaugai. Aiškinamajame rašte padaryta išvada, kad Statutinis Teismas negali būti prilyginamas konstituciniam ar administraciniam teismams, nes Statutinio Teismo kompetencija ypatinga<sup>63</sup>. Taip pat aiškinamajame rašte akcentuota, kad Statutinis Teismas negalėjo visais atvejais vertinti vietos administracijos aktų teisėtumo vietos įstatymų atžvilgiu ir tuo jis skyrėsi nuo konstitucinio ir administracinio teismų. Maža to, Statutinis Teismas nuo administracinio teismo skyrėsi tuo, kad Teismas nebūtų nagrinėjęs individualių skundų. Tačiau Statutinio Teismo įstatymo 29 straipsnyje įtvirtinta nuostata dėl to, kad Teismas, nustatęs Respublikos administracijos, Klaipėdos krašto administracijos, gubernatoriaus aktų, Seimelio sprendimų prieštarvimą Klaipėdos krašto statutui, turėjo motyvuotai juos panaikinti; aiškina-majame rašte tai buvo traktuojama kaip funkcija, primenanti administracinį teismą<sup>64</sup>.

M. Römeris Klaipėdos krašto teisės klausimais, bent kiek susijusiais su administracine jus-ticija, teikdavo ir konsultacijas. Kai 1931 m. gruodžio 19 d. Klaipėdos krašto administracinis teismas sprendimu panaikino rinkimų į Klaipėdos apskrities Seimelį rezultatus<sup>65</sup>, politikams kilo klausimų dėl šio teismo sudėties ir minėto sprendimo teisėtumo. Šie klausimai 1932 m. spalį buvo pateikti Konsultantų komisijai Klaipėdos krašto reikalais. Į juos buvo įpareigotas atsakyti komisi-jos narys M. Römeris<sup>66</sup>. Teisininkas, atsakydamas į klausimus, aiškino Krašto administracinio teismo steigimo aplinkybes tvirtindamas, kad šis teismas veikia teisėtai, nurodė, kad, manytina, jog administracinis teismas priklausė teisminei valdžiai, nes greičiausiai Konvencijos rengėjai lai-kėsi vokiškosios teisės sistemos, pagal kurią administracinis teismas priklausė ne vykdomosios valdžios institucijų sistemai, bet teisminei valdžiai. Maža to, atsakydamas į klausimus M. Röm-eris pastebėjo, kad Krašto administraciniam teismui taikomi Krašto statuto straipsniai, kuriais remiantis jis turėjo būti Vyriausiojo Tribunolo Klaipėdos krašto skyrius. Tačiau įstatymai, pagal kuriuos tai būtų buvę padaryta, buvo nepriimti. Mokslininkas baiminosi, kad tokiu atveju Krašto administracinio teismo teisinis statusas prieštarau Krašto statuto nuostatoms. M. Römeris taip pat pastebėjo, kad Krašto administracinio teismo sudėtis teisėta, nors Teismą įsteigusios ir teisė-jus skyrusios Valstybės Tarybos jau nebebuvo. Tačiau šią funkciją perėmė Krašto Seimelis, todėl jis teisėtai skyrė Teismo teisėjus. Mokslininkas taip pat pabrėžė, kad centriniai Lietuvos admin-istracinės valdžios organai negali panaikinti Klaipėdos krašto administracinio teismo priimto sprendimo, todėl šio teismo 1931 m. gruodžio 19 d. sprendimas vykdytinas, kol nėra aukštesnės instancijos teismo, kuris galėtų panaikinti šį sprendimą<sup>67, 68</sup>.

Apie 1929 m. Valstybės Taryba surašė išsamų aiškinamąjį raštą Vidaus reikalų ministeri-

<sup>62</sup> Michał Römer, *Dziennik 1933–1935* (1933 m. birželio 30 d., 1933 m. liepos 3 d., 1935 m. sausio 25 d.). VUB RS, f. 75-MR11, l. 22, l. 23, l. 309.

<sup>63</sup> „Statutinio Teismo įstatymo aiškinamasis raštas“, LCVA, f. 383, ap. 7, b. 1717, l. 29.

<sup>64</sup> Plačiau apie šį aiškinamąjį raštą žr.: Ieva Deviatnikovaitė, *Administracinio teismo istorija Lietuvoje 1918–1940* (Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2021), 119–120.

<sup>65</sup> Michał Römer, *Dziennik 1930–1933* (1932 m. vasario 10 d.). LMAVB RS, f. 138-2260, l. 271.

<sup>66</sup> „Konsultantų 1932 m. spalio 31 d. posėdžio protokolas“, LCVA, f. 923, ap. 1, b. 774, l. 203.

<sup>67</sup> „Atsakymai į klausimus dėl Klaipėdos krašto administracinio teismo“, LCVA, f. 923, ap. 1, b. 774, l. 163–175.

<sup>68</sup> Plačiau apie šiuos atsakymus žr.: Ieva Deviatnikovaitė, *Administracinio teismo istorija Lietuvoje 1918–1940* (Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2021), 110–112.

jos pateiktam Savivaldybių įstatymo projektui<sup>69</sup>. Be kitų klausimų, jame aptartas ir savivaldybių priežiūros klausimas. Vertinant pagal rašymo stilių, pademonstruotas lyginamosios administracinės teisės žinias ir principingumą, neabejotina, kad vienas iš autorių buvo M. Römeris. Aiškinamajame rašte pabrėžiama savivaldybių priežiūros organizacija įgyvendinant savarankiškas funkcijas. Vienu iš priežiūros instrumentų turėjo būti administracinis teismas. Valstybės Tarybos nariai, lygindami Vidaus reikalų ministerijos pateiktą projektą su nuo 1919 m. galiojusių Savivaldybių įstatymu<sup>70</sup>, pastebėjo, kad „administracinio teismo funkcijos pėdsakai visiškai išnyko“<sup>71</sup>, o vietos valdžios teisėtumui prižiūrėti turėjo tikti administracinis teismas. Aiškinamajame rašte atkreiptas dėmesys į tai, kad Lietuvoje apygardos teismas ir Vyriausiasis Tribunolas atlikdavo administracinio teismo funkciją. Tačiau čia pat aiškinamojo autoriai konstatavo, kad „iš projekto matyti, kad vyriausybė nepageidauja administracinio teismo ir rezervuoja tą priežiūrą sau“<sup>72, 73</sup>.

#### 4. Administracinės bylos

Nors tarpukario Lietuvoje nebuvo įsteigtas administracinis teismas, tačiau Vyriausiajam Tribunalui kartais tekdavo ginčus, kilusius iš administracinių teisinių santykių. M. Römeris iki 1928 m. buvo Vyriausiojo Tribunolo teisėju. Bylose, kuriose asmenys teisdavosi su valdžios ar savivaldybių institucijomis, ir kurių pranešėjas būdavo M. Römeris, taikytos administracinės teisės doktrininės žinios. Antai 1924 m. liepos 15 d. nagrinėdamas bylą teisėjas pasinaudojo proga išaiškinti 1922 m. Lietuvos Valstybės Konstitucijos 68 straipsnį ir kitus straipsnius, susijusius su administracinių aktų teisėtumo teismine kontrole. Pareiškėjas rėmėsi minėtos Konstitucijos 68 straipsniu prašydamas, kad teismai išnagrinėtų Vyriausiosios sekvestro komisijos priimto sprendimo teisėtumą. Byloje teismas konstatavo, kad skundas nenagrinėtinas, nes nepatenka į jokio teismo jurisdikciją: „<...> teismai patys negali savintis seimo funkcijų ir praplėsti savo kompetenciją, kuri tik įstatymu nustatyta; taigi, ne patys teismai, o Seimas <...> gali Konstitucijos 66 str. sudaryti tokį teismo organą, kurio kompetencija leistų pilnai įvykinti Konstitucijos 68 straipsnio dėsni; <...> ieškinio prašymas nesudaro civilinio ginčo bylos, keliamos ieškinio tvarka, nes civilinis ginčas vyksta tikrai tarp asmenų dėl jų subjektyvinių teisių, čion gi iš vienos pusės yra asmuo, laikas savo teisę užgauta administracijos aktu, iš kitos gi pusės – ne asmens teisė, o kompetentingo valstybės valdžios organo aktas šis aktas <...> nesudaro taipogi baudžiamojo darbo <...>, jis padarytas kompetencijos ribose, vykdant pavestą Komisijai valstybinę funkciją; taigi iškelta byla jokiai atžvilgiu taikos teisėjo ir Apygardos Teismo kompetencijai nepriklauso.“<sup>74</sup> Taigi, toks teismo išaiškinimas atskleidė didžiulę to meto Lietuvos teisinio reguliavimo spragą – administracinio teismo nebuvimą.

<sup>69</sup> „Valstybės Tarybos dėl Savivaldybių įstatymo projekto aiškinamasis raštas“. LCVA, f. 922, ap. 1, b. 4, l. 1. 18–25.

<sup>70</sup> „Savivaldybių įstatymas“, *Laikinosios Vyriausybės žinios*, 1919, Nr. 14.

<sup>71</sup> „Valstybės Tarybos dėl Savivaldybių įstatymo projekto aiškinamasis raštas“, LCVA, f. 922, ap. 1, b. 4, l. 23.

<sup>72</sup> *Ibid.*

<sup>73</sup> Plačiau apie šį aiškinamąjį raštą žr.: Ieva Deviatnikovaitė, *Administracinio teismo istorija Lietuvoje 1918–1940* (Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2021), 253–255.

<sup>74</sup> 1924 m. liepos 15 d. Vyriausiojo Tribunolo sprendimas Nr. 213. Žr.: *Vyriausiojo Tribunolo 1924 metų civilinių kasacinių bylų sprendimų rinkinys*. Paruošė ir išleido prisiekusieji advokatai Z. Toliušis ir V. Požėla (Kaunas: 1929), 148.

1925 m. kovo 27 d. nagrinėtoje byloje dviprasmiškumą kėlusius Savivaldybių įstatymo straipsnius Vyriausiasis Tribunolas paaiškino kiek kitaip nei 1921 m. Tribunolo išnagrinėtoje byloje, apie kurią M. Römeris užsiminė straipsnyje „Vietos savivaldybės“<sup>75</sup>. Čia pripažinta, kad, vadovaujantis Savivaldybių įstatymo 122 straipsniu, apygardos teismai ir Vyriausiasis Tribunolas iš esmės atlieka administracinio teismo funkcijas<sup>76</sup>.

1925 m. gegužės 4 d. nagrinėjote byloje užsimenama apie Laikinosios kontraktų ir sutarčių tikrinimo komisijos sprendimą. Pabrėžta, kad šios komisijos sprendimai nėra administraciniai aktai, nes jos priimti sprendimai, remiantis Laikinosios Vyriausybės 1919 m. gegužės 2 d. įsaky-mu<sup>77</sup>, prilygo teisminės institucijos sprendimui: „<...> vadinasi – įstatymas pavedė šiai komisijai tam tikrą kompetenciją tam tikros rūšies byloms spręsti ir todėl teismas nebegali spręsti tų pačių dalykų, kurie jau yra komisijos kompetentingu nutarimu išspręsti.“<sup>78</sup>

Ne kartą M. Römeriui teko pripažinti valdžios institucijos sprendimą neteisėtu ir pavesti iš naujo skundą nagrinėti. Antai vienoje iš bylų teisėjas konstatavo, kad Vyriausioji žemės tvarkymo komisija priėmė sprendimą, neišklausiusi šalių argumentų: „<...> vyriausioji komisija privalėjo apsvarstyti šį pagrindinį atsikirtimą šalių.“<sup>79</sup> Kitoje byloje teisėjas pažymėjo, kad komisija prieš priimdama sprendimą turėjo įvertinti bylos aplinkybes: „<...> tad taikydama šiuos straipsnius be apsvarstymo jų taikintinumo aplinkybių ir sąlygų – Vyriausioji komisija juos užgavo.“<sup>80</sup> Dar kitoje byloje teisėjas nurodė ne vieną institucijos padarytą procesinį trūkumą, klaidas: šalių argumentų neišklausymas („atsikirtimų neapsvarstymas“), bylos nagrinėjimas apie tai nepranešus šalims, liudytojų kvietimo draudimas, ginčo objekto nesvarstymas, bylos aplinkybių neįvertinimas ir pan.<sup>81</sup>

Tekdavo teismams atmesti asmenų prašymus, nors savo prigimtimi teisiniai santykiai, iš kurių kilo ginčas, buvo administraciniai. Antai asmuo prašė atlyginti žalą, sukeltą vykdant valstybės tarnybą<sup>82</sup>. Tačiau tokių ginčų tarpukario Lietuvoje teismai nenagrinėdavo, o nagrinėdavo jas specialiai tam sukurtos vykdomosios valdžios komisijos.

<sup>75</sup> Mykolas Römeris, „Vietos savivaldybės“, *Teisė* 3 (1922): 12; taip pat žr.: Ieva Deviatnikovaitė, *Administracinio teismo istorija Lietuvoje 1918–1940* (Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2021), 73.

<sup>76</sup> Vyriausiojo Tribunolo 1925 m. kovo 27 d. nutarimas Nr. 134. Žr.: *Vyriausiojo Tribunolo 1925 metų civilinių kasacinių bylų sprendimų rinkinys*. Paruošė ir išleido prisiekusieji advokatai Z. Toliušis ir V. Požėla (Kaunas: 1930), 42–43.

<sup>77</sup> „Laikinosios Vyriausybės 1919 m. gegužės 2 d. įsakymas“, *Laikinosios Vyriausybės žinios*, 1919, Nr. 7.

<sup>78</sup> Vyriausiojo Tribunolo 1925 m. gegužės 4 d. nutarimas Nr. 198. Žr.: *Vyriausiojo Tribunolo 1925 metų civilinių kasacinių bylų sprendimų rinkinys*. Paruošė ir išleido prisiekusieji advokatai Z. Toliušis ir V. Požėla (Kaunas: 1930), 64.

<sup>79</sup> Vyriausiojo Tribunolo 1926 m. lapkričio 9 d. nutarimas Nr. 348. Žr.: *Vyriausiojo Tribunolo 1926 metų civilinių kasacinių bylų sprendimų rinkinys*. Paruošė ir išleido prisiekusieji advokatai Z. Toliušis ir V. Požėla (Kaunas: 1930), 140–142.

<sup>80</sup> Vyriausiojo Tribunolo 1926 m. lapkričio 23 d. nutarimas Nr. 395. Žr.: *Vyriausiojo Tribunolo 1926 metų civilinių kasacinių bylų sprendimų rinkinys*. Paruošė ir išleido prisiekusieji advokatai Z. Toliušis ir V. Požėla (Kaunas: 1930), 163.

<sup>81</sup> Vyriausiojo Tribunolo 1926 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. 473. Žr.: *Vyriausiojo Tribunolo 1926 metų civilinių kasacinių bylų sprendimų rinkinys*. Paruošė ir išleido prisiekusieji advokatai Z. Toliušis ir V. Požėla (Kaunas: 1930), 192–195.

<sup>82</sup> Vyriausiojo Tribunolo 1927 m. vasario 12 d. nutarimas Nr. 176. Žr.: *Vyriausiojo Tribunolo 1927 metų civilinių kasacinių bylų sprendimų rinkinys*. Paruošė ir išleido prisiekusieji advokatai Z. Toliušis ir V. Požėla (Kaunas: 1930), 48–49.

## 5. M. Römerio dienoraščiai

M. Römeris žinomas ne tik dėl savo akademinės, visuomeninės, teisininko praktiko veiklos, bet ir dėl savo dienoraščių, kuriuos istorikai vadina epochiniais<sup>83</sup>. Juose teisininkas rašė apie viską – ligas, asmeninius išgyvenimus, laisvalaikį, kultūrinį kauniečių gyvenimą, visuomeninę, profesinę veiklą. Rašė ir administracinės teisės klausimais. Pirmą kartą apie administracinius teisinius santykius teisininkas užsiminė ne straipsniuose, knygoje ar byloje, bet dienoraščiuose<sup>84</sup>, minėdamas valdžios savivalės atvejus, neteisėtą pareigūnų elgesį su asmenimis.

Mokslininkas dienoraščiuose užsimindavo ir apie administracines reformas, naujoves, domėjimąsi tarptautiniais renginiais, kuriuose gvildenamos naujausios administracinės teisės doktrinos, viešojo administravimo tendencijos<sup>85</sup>. Jis 1931 m. rugsėjį net buvo paskirtas Rumunijos administracinių mokslų instituto nariu korespondentu<sup>86</sup>. Rašė ir apie Teisininkų draugiją, kurios susitikimuose kartkartėmis diskutuota administracinės teisės klausimais<sup>87</sup>.

M. Römeris rašė apie pareigūnų atsakomybę, administracines garantijas, iliustruodamas savo pamąstymus dėl to meto politinių aktualijų, pavyzdžiui, kai teisingumo ministras kreipėsi į Vyriausiąjį Tribunalą prašydamas išaiškinti, ar Laikinojo Lietuvos teismų ir jų darbo sutvarkymo įstatymo 34 straipsnis taikytinas ministrams<sup>88</sup>. Dienoraščiuose M. Römeris gvildeno įstatymo ir administracinio akto santykį neretai įžvelgdamas neteisėtai priimtų administracinių aktų atvejus<sup>89</sup>.

M. Römeris turėjo prisidėti prie Lietuvos enciklopedijos rengimo. Jam teko parengti žodžių, susijusių su administracine teise, reikšmes: „administracija“, „administracinė teisė“, „administracinis aktas“, „aktas“, „administracinis teismas“, „administracinis režimas“, „atsakomybė“<sup>90</sup>. Autorės žiniomis, šie užrašai su parengtomis administracinės teisės kategorijomis neišliko. Vėliau šie žodžiai buvo aprašyti kitų teisininkų išėivijoje – B. Masiulio, K. Šidlausko, K. Avižonio.

Dienoraščiuose teisininkas rašė apie administracinę teisę kaip dėstomąjį dalyką. Jis vis pakritikuodavo pagrindinį administracinės teisės dėstytoją V. Biržišką, kad šis nerašė admin-

<sup>83</sup> Rimantas Miknys, „Mykolas Römeris – praeities metraštininkas ir analitikas“, *Prie Nemunėlio* 45, 2 (2020): 18.

<sup>84</sup> Mykolas Römeris, *Dienoraštis*, 1920 m. kovo 16-oji–1921 m. sausio 12-oji (1920 m. kovo 31 d.) (Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2011), 21; Mykolas Römeris, *Dienoraštis*, 1920 m. kovo 16-oji–1921 m. sausio 12-oji (1920 m. kovo 31 d.) (Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2011), 69; Mykolas Römeris, *Dienoraštis*, 1921 m. sausio 13-oji–lapkričio 7-oji (1921 m. kovo 30 d.) (Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2012), 143.

<sup>85</sup> Mykolas Römeris, *Trečiasis tarptautinis sociologijos kongresas Romoje* (Kaunas: Valstybės spaustuvė, 1925); Michał Römer, *Dziennik 1928–1930* (1930 m. gegužės 6 d.), LMAVB RS, F. 138-2259, l. 249; Michał Römer, *Dziennik 1928–1930* (1930 m. birželio 25 d.), LMAVB RS, F. 138-2259, l. 275.

<sup>86</sup> Michał Römer, *Dziennik 1930–1933* (1931 rugsėjo 25 d.), LMAVB RS, F. 138-2260, l. 201.

<sup>87</sup> Mykolas Römeris, *Dienoraštis*, 1923 m. balandžio 11-oji–1924 m. kovo 21-oji (1923 m. spalio 6 d.) (Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2011), 274.

<sup>88</sup> Michał Römer, *Dziennik 1924–1926* (1924 m. gruodžio 4 d.), LMAVB RS, F. 138-2257, l. 3.

<sup>89</sup> Michał Römer, *Dziennik 1924–1926* (1925 m. balandžio 24 d.), LMAVB RS, F. 138-2257, l. 73; Michał Römer, *Dziennik 1924–1926* (1925 m. liepos 2 d.), LMAVB RS, F. 138-2257, l. 108; Michał Römer, *Dziennik 1928–1930* (1930 m. gegužės 1 d.), LMAVB RS, F. 138-2259, l. 247; Michał Römer, *Dziennik 1926–1928* (1927 m. sausio 19 d.), LMAVB RS, F. 138-2258, l. 138.

<sup>90</sup> Michał Römer, *Dziennik 1930–1933* (1931 rugsėjo 5 d.), LMAVB RS, F. 138-2260, l. 191.

istracinės teisės temomis knygų, straipsnių, studijų, vadovėlių<sup>91</sup>. Teisininkas dienoraščiuose išreiškė didelį norą dėstyti administracinę teisę vietoj V. Biržiškos<sup>92</sup>. Jis prisipažino, kad ši teisės šaka jį visada domino ir traukė, nes ji dar tik formavosi. Minėjo dienoraščiuose ir tai, kad Teisių fakultete planuojama dėstyti Klaipėdos krašto administracinė teisė<sup>93</sup>.

M. Römeris stengėsi, kad Teisių fakulteto jaunieji mokslininkai važiuotų stažuotis į užsienio universitetus ir gilintų teisės žinias. Antai S. Žakevičius gilino administracinės teisės žinias Europos ir JAV universitetuose<sup>94, 95</sup>. M. Römeriui rūpėjo, kad Lietuvoje teisininkai kuo daugiau sužinotų apie administracinės teisės doktrinas. Todėl jis stengėsi, kad ne tik jauni mokslininkai važiuotų stažuotis, bet ir kvietė užsienio profesūrą dėstyti Lietuvoje. Antai teisininkas organizavo Paryžiaus universiteto profesoriaus A. Mestre vizitą Kaune ir jo viešas paskaitas Lietuvos teisininkams apie administracinės teisės istoriją ir prancūzų Valstybės tarybą<sup>96</sup>. Tas pats prancūzų administracinės teisės profesorius konsultavo dėl Seimo komisijos 1937 m. parengto Administracinio teismo įstatymo projekto<sup>97</sup>. Prancūzijos administracinė teisė M. Römeriui buvo svarbi, nes dienoraščiuose jis ne kartą rašė apie Prancūzijos Valstybės tarybą tikėdamasis, kad 1928 m. įsteigta lietuviškoji Valstybės Taryba ilgainiui įgis tokį patį autoritetą kaip ir prancūziškoji institucija<sup>98</sup>.

M. Römeris dienoraščiuose minėjo idėją steigti Politikos mokslų mokyklą<sup>99</sup>. Jos tikslas turėjo būti akademinų studijų papildymas, ypač tarptautiniuose teisiniuose ir vidaus politikos administravimo santykiuose. Šiuo atveju turėjo būti dėstomi bendrieji, politiniai, socialiniai, ekonominiai, administraciniai dalykai<sup>100</sup>. Idėja nebuvo įgyvendinta. Vėliau M. Römeris inicijavo Tarptautinio administracinių mokslų instituto skyriaus steigimą Lietuvoje<sup>101</sup>. Tačiau ir ši idėja liko neįgyvendinta.

Daugiausia administracinės teisės kontekstas dienoraščiuose atsiskleidžia M. Römeriui

<sup>91</sup> Mykolas Römeris, *Dienoraštis*, 1924 m. kovo 22-oji–1924 m. lapkričio 29-oji (1924 m. gegužės 23 d.) (Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020), 101; Michał Römer, *Dziennik 1928–1930* (1930 vasario 15 d.), LMAVB RS, F. 138-2259, l. 209; (1930 m. kovo 3 d.), l. 217; Michał Römer, *Dziennik 1933–1935* (1933 m. spalio 14 d.), VUB RS, F. 75-MR11, l. 75.

<sup>92</sup> Michał Römer, *Dziennik 1926–1928* (1928 m. spalio 19 d.), LMAVB RS, F. 138-2258, l. 457; Michał Römer, *Dziennik 1936–1938* (1936 m. lapkričio 19 d.), VUB RS, F. 75-MR12, l. 119.

<sup>93</sup> Michał Römer, *Dziennik 1933–1935* (1933 m. rugsėjo 18 d.), VUB RS, F. 75-MR11, l. 62.

<sup>94</sup> Michał Römer, *Dziennik 1933–1935* (1935 m. lapkričio 16 d.), VUB RS, F. 75-MR11, l. 104.

<sup>95</sup> Apie S. Žakevičiaus stažuotes plačiau žr.: Ieva Deviatnikovaitė, „Administracinės teisės raida Lietuvoje: mokslinės stažuotės Lietuvoje“, *Logos* 108 (2021): 177–189.

<sup>96</sup> Michał Römer, *Dziennik 1933–1935* (1935 m. gruodžio 14 d.), VUB RS, F. 75-MR11, l. 470; Michał Römer, *Dziennik 1936–1938* (1937 m. spalio 9 d.), VUB RS, F. 75-MR12, l. 281; Michał Römer, *Dziennik 1936–1938* (1937 m. spalio 19 d.), VUB RS, F. 75-MR12, l. 286.

<sup>97</sup> Michał Römer, *Dziennik 1936–1938* (1937 m. lapkričio 8 d.), VUB RS, F. 75-MR12, l. 296.

<sup>98</sup> Michał Römer, *Dziennik 1926–1928* (1928 m. rugsėjo 21 d. ir 22 d.), LMAVB RS, F. 138-2258, l. 443–444; Mykolas Römeris, *Lietuvos konstitucinės teisės paskaitos* (Vilnius: Mintis, 1990), 402; Michał Römer, *Dziennik 1926–1928* (1928 m. rugsėjo 22 d.), LMAVB RS, F. 138-2258, l. 444; Michał Römer, *Dziennik 1926–1928* (1926 m. liepos 12 d.), LMAVB RS, F. 138-2258, l. 42.

<sup>99</sup> Michał Römer, *Dziennik 1930–1933* (1933 sausio 18 d.), LMAVB RS, F. 138-2260, l. 442.

<sup>100</sup> Michał Römer, *Dziennik 1930–1933* (1933 balandžio 1 d.), LMAVB RS, F. 138-2260, l. 478; Michał Römer, *Dziennik 1930–1933* (1933 balandžio 1 d.), LMAVB RS, F. 138-2260, l. 478; Michał Römer, *Dziennik 1930–1933* (1933 balandžio 8 d.), LMAVB RS, F. 138-2260, l. 482.

<sup>101</sup> Michał Römer, *Dziennik 1936–1938* (1938 m. sausio 22 d.), VUB RS, F. 75-MR12, l. 333.

rašant apie administracinį teismą. Jį M. Römeris pirmą kartą paminėjo 1923 m.<sup>102</sup> Teisininkas buvo įsitikinęs, kad Vyriausiajam Tribunalui turėtų būti suteikta ne tik kasacinė, bet ir administracinio teismo kompetencija<sup>103</sup>. Mokslininkas dienoraščiuose aptarinėjo 1922 m. Lietuvos Valstybės Konstitucijos 68 straipsnio nuostatos reikšmę<sup>104</sup> ir abejojo dėl Vyriausiojo Tribunolo visuotinio susirinkimo įgaliojimų atlikti administracinių aktų teisėtumo priežiūros funkciją<sup>105</sup>.

Teisininkas pabrėždavo, kad politikai nesuprasdavo administracinio teismo reikalingumo, nes jie nesuvokė, kad parlamentinė kontrolė nėra priešinga administracinių aktų teisėtumo teisminei kontrolei<sup>106</sup>. Mokslininkas administracinio teismo neįsteigimą tiesiogiai siejo su organizuotos teisinės valstybės nebuvimu ir policinės valstybės įsigalėjimu<sup>107</sup>.

Daugiausia dėmesio administracinio teismo institutui dienoraščiuose teisininkas skyrė 1928 m. rengdamas Valstybės Tarybos statutą, 1931 m. Teismų santvarkos įstatymo projektą, 1932 m. Administracinio teismo įstatymo projektą, 1937–1940 m. Administracinio teismo įstatymo projektus<sup>108</sup>. Visiems šiems projektams nebuvo lemta tapti įstatymais. M. Römeris padarė išvadą, kad administraciniu teismu domėjosi opozicinės politinės partijos, tačiau tapusios valdančiosiomis nuomonę administracinio teismo klausimu iškart pakeisdavo<sup>109, 110</sup> Paskutinį kartą savo dienoraščiuose mokslininkas minėjo administracinį teismą 1940 m. aprašydamas viešą paskaitą Teisinių draugijoje Vilniuje, kurioje buvo užsiminta ir apie administracinį teismą<sup>111</sup>.

## Išvados

1. Tarpukariu nebuvo įsteigtas nei administracinis teismas, nei priimti viešojo administravimo veiklą ir administracines procedūras reglamentuojantys teisės aktai. Retas teisininkas, politikas domėjosi administracine teise, nes nesuvokė nei jos reikšmės, nei įtakos valstybingumui. Tačiau išimtimi laikytina M. Römerio akademinė, praktinė ir visuomeninė veikla. Daugiausia M. Römeris domėjosi vienu iš svarbiausių administracinės teisės in-

<sup>102</sup> Mykolas Römeris, *Dienoraštis*, 1923 m. balandžio 11-oji–1924 m. kovo 21-oji (1923 m. gegužės 31 d.) (Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020), 75; Michał Römer, *Dziennik 1923–1924* (1923 m. liepos 20 d.), LMAVB RS, F. 138-2256, l. 91.

<sup>103</sup> Mykolas Römeris, *Dienoraštis*, 1924 m. kovo 22-oji–1924 m. lapkričio 29-oji (1924 m. liepos 3 d.) (Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020), 165; Mykolas Römeris, *Dienoraštis*, 1924 m. kovo 22-oji–1924 m. lapkričio 29-oji (1924 m. kovo 28 d.) (Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2020), 13.

<sup>104</sup> Mykolas Römeris, *Lietuvos konstitucinės teisės paskaitos*. I tomas (Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Teisių fakulteto leidinys, 1937), 377–380.

<sup>105</sup> Michał Römer, *Dziennik 1924–1926* (1925 m. balandžio 29 d.), LMAVB RS, F. 138-2257, l. 76, 82.

<sup>106</sup> Michał Römer, *Dziennik 1924–1926* (1925 m. gegužės 12 d.), LMAVB RS, F. 138-2257, l. 82. Vertė I. Deviatnikovaitė.

<sup>107</sup> Michał Römer, *Dziennik 1926–1928* (1927 m. rugsėjo 20 d.), LMAVB RS, F. 138-2258, l. 260; Michał Römer, *Dziennik 1933–1935* (1935 m. lapkričio 16 d.), VUB RS, F. 75-MR11, l. 456;

<sup>108</sup> Michał Römer, *Dziennik 1926–1928* (1928 m. rugsėjo 22 d.), LMAVB RS, F. 138-2258, l. 444; Michał Römer, *Dziennik 1926–1928* (1928 m. spalio 17 d.), LMAVB RS, F. 138-2258, l. 456; Michał Römer, *Dziennik 1926–1928* (1928 m. lapkričio 15 d.), LMAVB RS, F. 138-2258, l. 471; Michał Römer, *Dziennik 1926–1928* (1928 m. lapkričio 21 d.), LMAVB RS, F. 138-2258, l. 474.

<sup>109</sup> Michał Römer, *Dziennik 1936–1938* (1937 m. balandžio 13 d.), VUB RS, F. 75-MR12, l. 191.

<sup>110</sup> Plačiau: Ieva Deviatnikovaitė, *Administracinio teismo istorija Lietuvoje 1918–1940* (Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2021), 295–300.

<sup>111</sup> Michał Römer, *Dziennik 1938–1941* (1940 m. kovo 19 d.), VUB RS, F. 75-MR13, l. 225.

stitutu – administracinių aktų teisėtumo teismine kontrole. Analizuodamas šį institutą, mokslininkas neišvengiamai turėjo gilintis į tokias administracinės teisės kategorijas kaip „administracinis aktas“, „valdininkas“, „suvaržyta kompetencija“, „galios iškrepimas“, „diskrecinė galia“, „tarnybinė drausmė“, „privalomas įsakymas“, „administracinis teismas“, „administracinis reglamentavimas“, „administracinis režimas“, „administracija“, „biurokratija“ ir pan. Teisininkas pirmasis analizavo administracinių aktų institutą pateikdamas Prancūzijoje pripažintas šių aktų rūšis, tyrinėjo motyvuoto administracinio akto doktriną, piktnaudžiavimo valdžia reiškinių, detaliai aprašė Prancūzijos administracinį teisminį procesą, viešosios atsakomybės institutą. M. Römerio monografija „Administracinis teismas“ iki šiol laikytina viena išsamiausių administracinės teisės studijų, kurioje sistemiškai išanalizuotas administracinių aktų teisėtumo teisminės kontrolės institutas. Tačiau šį institutą mokslininkas tyrinėjo ir kitose knygos – monografijose „Konstitucinės ir teismo teisės pasieniuose“, „Reprezentacija ir mandatas“, „Valstybė“, studijoje apie Lietuvos Valstybės Konstitucijos reformą, straipsniuose „Valstybės Taryba“ ir „Vietos savivaldybės“, straipsnyje „Administracinio teismo įstatymo projektas“. Apie tai kalbėjo ir duodamas interviu žurnalistams.

2. Mokslininkas administracinių aktų teisėtumo teisminę kontrolę profesionaliai aptardavo studentams per konstitucinės teisės paskaitas. Administracinės teisės dėstytojai šio instituto net nedėstydamo nurodydami į M. Römerio monografiją „Administracinis teismas“.
3. Teisininkas, tyrinėdamas administracinę teisę, neapsiribojo monografijomis, straipsniais, studijomis, paskaitomis. Jis siekė, kad jo pirmą kartą Lietuvoje atskleistos administracinės teisės tendencijos būtų įkūnytos Lietuvos teisinėje realybėje. Jis rengė Valstybės Tarybos statutą tikėdamasis, kad šia savo veikla nors kiek primins ir priartės prie administracinio teismo funkcijos, taip pat – Administracinio teismo įstatymo projektą vildamasis, kad jis pagaliau bus įsteigtas ir jis galės būti jo teisėju. Rašydamas aiškinamuosius raštus Savivaldybių įstatymo, Statutinio Teismo įstatymo projektams taip pat minėjo administracinį teismą. Tačiau išsamiausiai ir nuodugniausiai administracinio teismo kompetenciją, organizaciją, administracinį teisminį procesą M. Römeris išdėstė 1932 m. rašydamas aiškinamąjį raštą Administracinio teismo įstatymo projektui.
4. Dar viena sritis, kurioje M. Römeris pasireiškė kaip administracinės teisės žinovas, buvo jo kaip Vyriausiojo Tribunolo teisėjo veikla. Nuo 1921 m. iki 1928 m. jis nagrinėjo baudžiamąsias, civilines bylas. Tarp jų patekdavo ir administracinių bylų. Šiose bylose teisėjas aiškino Lietuvos Valstybės Konstitucijos 68 straipsnio reikšmę, ne kartą nurodė valdžios institucijų padarytas procesines klaidas joms priimant administracinius sprendimus, pažymėdamas svarbiausias individualių administracinių aktų priėmimo taisykles, kurios šiandien primeina gero administravimo principų esmę.
5. M. Römerio dienoraščiuose tarpukario administracinė teisė atsiskleidžia kaip dėstyto ir studijų dalykas, kaip įrankis atsikratyti policinės valstybės šešėlio. Teisininkas aprašė, ką jam teko išgyventi rengiant Valstybės Tarybos statutą, Administracinio teismo įstatymo projektą, kaip jis bendradarbiavo IV Seimo sudarytai komisijai rengiant vėliausius Administracinio teismo įstatymo projektus. Mokslininkas įvardijo tikrąsias valdžios nenoro steigti administracinio teismo Lietuvoje priežastis. Maža to, teisininkas administracinį teismą tiesiogiai siejo su teisinės valstybės organizavimu.



## ADMINISTRATIVE LAW IN THE ACTIVITIES OF MYKOLAS RÖMERIS

Ieva Deviatnikovaitė

Mykolas Romeris University, Lithuania

**Abstract.** *It is customary to consider M. Römeris as the creator of Lithuanian constitutional law. However, his academic and social activities testified to the fact that he was also a pioneer of Lithuanian administrative law. M. Römeris was most professionally and thoroughly interested in issues of administrative law in Lithuania, especially in developing the concept of an administrative court. The first monograph in Lithuanian language related to the institute of administrative law (control of the legality of administrative acts or judicial review), “The Administrative Court”, was written by this scholar. Not only that, but Römeris also developed the topic of administrative law in his articles, other books, studies, diaries, and the case-law of the Supreme Tribunal. Further, Römeris was also involved in drafting the Statute of the Council of State, drafting the Law on Administrative Courts, writing explanatory notes to draft laws, advising the Seimas Commission on drafting the Law on Administrative Court, teaching students about judicial review, inviting professors of the University of Paris to give public lectures on administrative justice to Lithuanian lawyers, trying to establish a School of Political Science and an Institute of Administrative Sciences, and finally desperately trying to establish an administrative court in Lithuania.*

*The scientific foundation of this article consists of the material of five funds stored in the Manuscript Departments of the National Central State Archives of Lithuania, Martynas Mažvydas National Library, the Wróblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences, and Vilnius University Library. The historical, comparative, analytical, descriptive, and document analysis methods were used in the research.*

**Keywords:** *administrative law, administrative legal relationships, administrative court.*

---

**Ieva Deviatnikovaitė**, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Viešosios teisės instituto profesorė, socialinių mokslų (teisė) daktarė. Mokslinių tyrimų kryptys: administracinė teisė, teisės istorija.

**Ieva Deviatnikovaitė**, professor at the Institute of Public Law at the Law School at Mykolas Romeris University, Doctor of Social Sciences (Law). Research interests: administrative law, legal history.